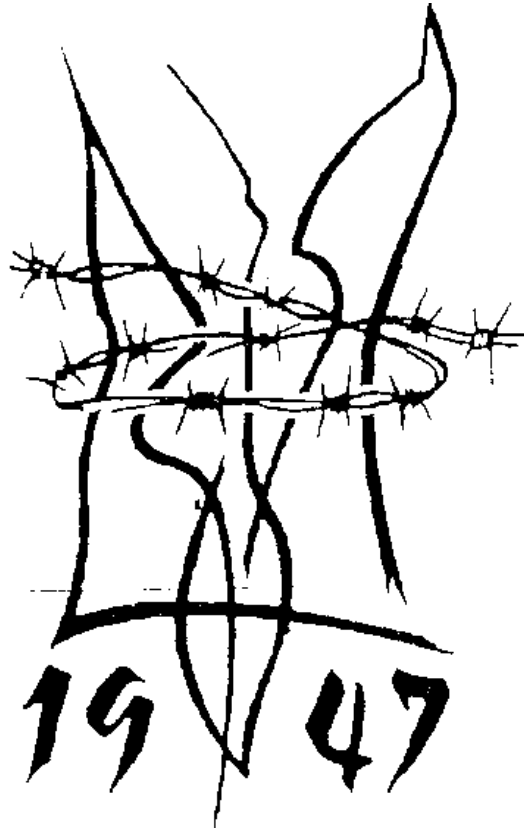

58-ліття акції «Вісла»

Молитва Лемкині (Уривок)
Написала Катерина Рисун

Боже! Дай мені сили прожити день сьогоднішій, допомогти вижити на цій іншій землі, куди привезли мене і моїх дітей!

Не дай Боже забути звичаї свої, говірку співучу, бійканки і співанки, забави і вечірки в дні свят і в дні робіт!

Господи! Дай мудрости моїм дітям тягнутися до рідної землі своїх дігів і прагів, шанувати їх могили, церкву, віру.

Боже! Наділи моїх дітей, внуків і правнуків всіма дарами святого духа - як: мудрість, розум, рада, мужність, знання, побожність, а також найголовнішими чеснотами людини: як віра, надія, любов.

Матеріал приготувала Подруга Леся Цебрій-Раго

58-ліття акції «Вісла»

Чому на сумівській Оселі Елленвіл будуємо нову каплицю в пам'яті жертв акції «Вісла»?

Сумівська ціль є дати признання і велику честь усім українцям які впали жертвами і терпіли фізично, духово і економічно наслідком цієї акції. Вони загубили церкву, родину, здоров'я, а також і власне життя.

Ціль акції «Вісла» було знищити на наших етнічних землях все українське, щоб затерти сліди нашої історії. Сумівцям це не можна забути.

Що це було і коли це сталося?

Ці слова - акція «Вісла» - вцілює страх у душах українців які жили і ще сьогодні живуть у Польщі і є однією з великих трагедій українського народу.

58 років тому, в 1947-му році відбулося примусове виселення українців.

Приймаючи 150 тисяч українців були вигнані із своєї землі на якій вони жили більше ніж 1,000 років, тобто із Лемківщини, Бойківщини, Надсяння, Холмщини й Підляшся.

Українців примусово перенесли на північно-західні землі польської держави на терени з яких було прогнано німців.

Початки цієї акції

Перед Другою Світовою Війною число українців у Польщі складало більше п'яти мільйонів.

Але при кінці Другої Світової Війни границі території заселеної українським народом змінилися.

На конференції в Ялті 1945 року Сталін переконав Великобританію та Сполучені Штати Америки прийняти його плян нової границі між Україною і Польщею по так званій лінії Керзона (Curzon Line). Польщі також подаровано західні території які перед війною підлягали Німеччині.

з ліва Churchill (Англія), Roosevelt (США) і Stalin (Советський Союз)

Керівники Росії, Англії і США не здобули згоду України на це розділення її земель.

І тим способом границі змінилися і населення мусіло переміститися. У Польській Народній Республіці залишилось приблизно 700,000 українців які мусіли переселитися з цих територій.

Совети дозволили полякам повернутися з Галичини та Волині до Польщі а, взаміну, 500,000 українців, які знайшлися по польській стороні нового кордону, були вивезені проти своєї волі в 1944-46 роках до Української Радянської Соціалістичної Республіки (УРСР - так називалася Україна коли була частиною советського союзу).

Польська влада хотіла цілковито виселити українців з Польщі. Військо і польське збройне підпілля провадили цим завданням.

Спротив

Але українське населення не хотіло залишити свою землю на якій їхні прадіди жили віками. Були також вістки про колективізацію і сталінські репресії на Україні.

Польське військо тоді почало палити села, вбивати людей і чинити насильство щоби примусити виїзд.

Виїзд чи невиїзд став питанням життя або смерти. Щоб залишитись на місці, треба було видавати себе за поляків і перейти на римо-католицький обряд. Люди втікали в ліси і там перебували тижнями, навіть місяцями. А коли відійшло військо, поверталися до своїх хат,

якщо вони не були спалені, або йшли до хат, які стояли порожніми після виселення. На місце виселених на схід українців поселено поляків.

Ніхто не заступався за українцями. Європейські держави мовчали. Мовчала і демократична Америка.

В обороні свого народу стала героїчно Українська Повстанська Армія. Вона вважала територію Лемківщини, Бойківщини, Надсяння, Холмщини й Підляшшя, яка залишилась в кордонах польської держави, як споконвічною українською територією. УПА розбивала відділи польського війська і боронила права і життя українського населення.

Акція «Вісла»

Але найгірша депортація відома нам під назвою акція «Вісла». Назва походить з найбільшої польської ріки яка називається Вістула.

Військова акція «Вісла» тривала головню з 28 квітня до 12 серпня 1947 року, але подекуди тягнулася аж до 1950 року.

Комуністична польська влада хотіла знищити українське населення на території Польщі раз і назавжди. У січні 1947 року польські відділи одержали наказ скласти списки українських родин, що не переселилися у 1944-1946 роках. Через місяць вийшов плян і був наказ вигнати українців.

Приблизно 150,000 українців, яким вдалося залишитися на рідних землях від попереднього виселення в УРСР, були жорстоко переселені з південно-східних до північно-західних районів Польщі, на колишні німецькі території.

Польський уряд обвинувачував вояків УПА які вбили заступника міністра національної оборони

Польщі генерала Кароля Свєрчевського 28 березня 1947 року. Уряд поширив думку, що через це вбивство почалася акція «Вісла». Але це було неправдою, бо цю акцію вже плянували з початку 1947 року.

Це примусове переселення відбулося брутально. Спорожніли сотні сіл. Понад 4,000 українців, в тому числі жінки і діти, були відправлені в концентраційний табір в Явожно, Сілезія.

Операція здійснювалась при допомозі пропаганди яка мала розпалити проти українські почуття серед польського населення.

Мета акції «Вісла»

Метою акції «Вісла» було:

- знищити Українську Повстанську Армію (УПА)

- раз і назавжди розв'язати «українську проблему» і знищити українське національне життя на території населеній українцями
- заселити та опанувати ті землі, які перед війною належали до Німеччини і ще не були цілком польські.

Яким способом пробувала польська держава здобути свою мету?

20-ти тисячна (20,000) польська армія розпочала цей терор.

Помагали їм міліція і «добрі» сусіди які хотіли мізерне маєтко селян. Советський союз поміг полякам одною танковою дивізією і заблюкував кордони держави військом. Комуністична Чехія також помагала полякам спеціальною оперативною групою і дала полякам транспорт щоби поляки могли швидше пересуватись.

Операція розпочалася коли люди засіяли свої поля а нового врожаю ще не зібрали.

Тут була українська церква.

Військо оточувало село. Селян будили о 4 годині ранку і давали близько дві годин зібрати найпотрібніших речей. Все треба було залишити і виїжджати з тим, що можна було покласти на віз, а найчастіше, нести в руках. Тоді їх гнали, пакували в поїзди і відвозили до збірного пункту. Там їх розділяли.

Деяких відвозили до концентраційного табору в Явожні (філії Авшвіцу). Решту повезли довгою дорогою в колишні німецькі області де все було знищене війною. Українцям надавали найгірші землі.

Напрямки депортації українців на понімецькі землі

В яких умовах жили українці?

У польських селах українське населення було розпорощене по 2-3 родини. Вони мусіли жити маленькими групками поміж чужими людьми (не вільно було мати більше ніж 10% українців в одній околиці).

Польському населенню говорилося, що українці - це бандити. По школах навчали і писали у пресі, що українець - це різун з ножем у зубах. Влада зарядила, щоб не вживати слова «українці» до переселенців. Їм заборонено свobodно вертатись на свої землі під карою ув'язнення.

Людей поселяли в зруйнованих хатах, але українці довгий час надіялись на скоре повернення додому. Це не здійснилося. Деякі таємно повертались до своїх осель, але їх відразу ловили й повертали назад, а частіше відправляли в Явожно.

Протягом 10-ти років після виселення було заборонено відправляти Св. Літургії в українському обряді, а опісля ще довго старалися священники і миряни про дозвіл на шлюб, хрещення чи миропомазання в нашому обряді.

Довгими роками було заборонене навчання української мови та зорганізоване українське життя. Лише тепер, по розвалі комуністичного режиму і проголошенні незалежності України, розростає українське життя, хоч постійно зазнає спротиву зі сторони польського населення.

Репресій зазнали священники православної і греко-католицької церков. Частину святинь влада передала римо-католицькій церкві, а інша частина була зруйнована, розібрана, спалена, закрита. Деяких затримано як музейні приклади української церковної архітектури.

Явожно

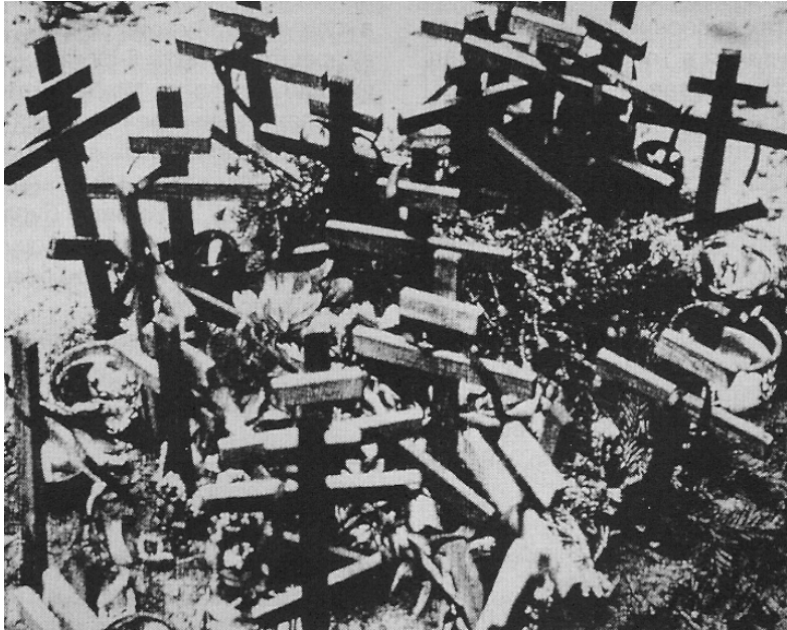
Понад 4,000 українців були відправлені в концентраційний табір в Явожно, Сілезія. За час концтабору згинуло понад 160 в'язнів. Цей концентраційний табір для українців нічим не відрізнявся від Авшвіцу. Не було лише крематорій. Табір мав 12 кулеметних веж і три ряди огорожі з колючого дроту. Серед в'язнів були жінки і навіть діти. Особливо тут переслідували священників, інтелігенцію і членів ОУН і УПА.

В'язні тяжко працювали по 12 годин у дві зміни за півлітра кави і шматок чорного хліба. Інколи давали цілого пересолоного оселедця без води,

або суп з риб'ячих голів.

В'язнів жорстоко карали. Були випадки самогубства на огорожі, по якій проходив електричний струм.

Хрести на збірній могилі жертв концентраційного табору в Явожно.

Треба пам'ятати, що це горе відбувалось підчас миру, а не підчас воєнного часу.

Отець мітрат Степан Дзюбина так описує концентраційний табір в Явожно у своїх спогадах:

Узагалі, в'язні були биті всюди, на кожному місці. Били нас під час роздавання їжі, у черзі до лятрини, за найменшу "провину".....

Слідчі казали признаватися про вчинки, яких ніколи не зробили, а коли в'язні відмовлялися, били до крові, до втрати притомності. В'язні розповідали також про випадки закатування на смерть, деякі верталися зі слідства з поламаними ребрами, ногами, вибитими зубами, мали вирвані нігті або пальці розторощені стисканнями між

дверима й одвірком. Я сам бачив в'язня, що вернувся зі слідства з поламаною ногою. В'язні часто йшли на слідство на власних ногах, а верталися несені на коцах, такі були скатовані. Слідчі вживали під час тортур також електричний струм.

Ясна річ, посилали між нас також своїх шпигунів на підслух й вивідання.....

Дуже дошкулювали муштри, бігання навколо бараків. Хто не міг бігти, стомившись або старим будучи, чи хворим, того били....

Спеціально посадили перед бараками тютюн, а відомо, яка це кожному курцеві спокуса, особливо ж тоді, коли давно не курих. Курці старалися зірвати хоч листочок. Однак усі листки були порашовані, тож цілий барак знову мусив бігати й стрибати "жабками". Про те, як деяким курцям хотілося курити, нехай свідчить факт, що дехто з-поміж них міняв свою пайку хліба, єдину табірну поживу, на цигарки. А наступного дня вмирав з голоду.....

Ми були постійно голодні, ходили сухі, мов привиди. Жорстокою іронією було потім довідатися, що цілі вагони харчів, призначених для в'язнів, продано "на ліво"....

Усе це стало причиною того, що після 4-ох місяців в'язні пухли від голоду, під час ранкового апелю падали неживими. Бувало, що за один апель виносили кілька трупів. Тіла померлих, загорнуті в паперові мішки, вивозили двоколовим візком поза терен табору, у поблиський лісок, де й закопували.....

Навіть коли ми працювали, то нас били..... Жінки на своїх бараках зазнали такого ж самого режиму, як і чоловіки.....і так само били....

На початку січня 1949 року табір перетворили на тюрму для полонених воїнів УПА а всіх інших українців (окрім 5-ох священників) звільнили до кінця 1948 року. Вони мусіли підписати зобов'язання, що ніколи не скажуть про те що діялося в таборі, і якщо не дотримаються таємниці, то будуть знову арештовані.

Сьогодні

Ситуація змінилась з падінням комуністичної системи.

Польща була першою державою яка визнала незалежність України в 1991 році і сильно підтримувала «Помаранчеву Революцію».

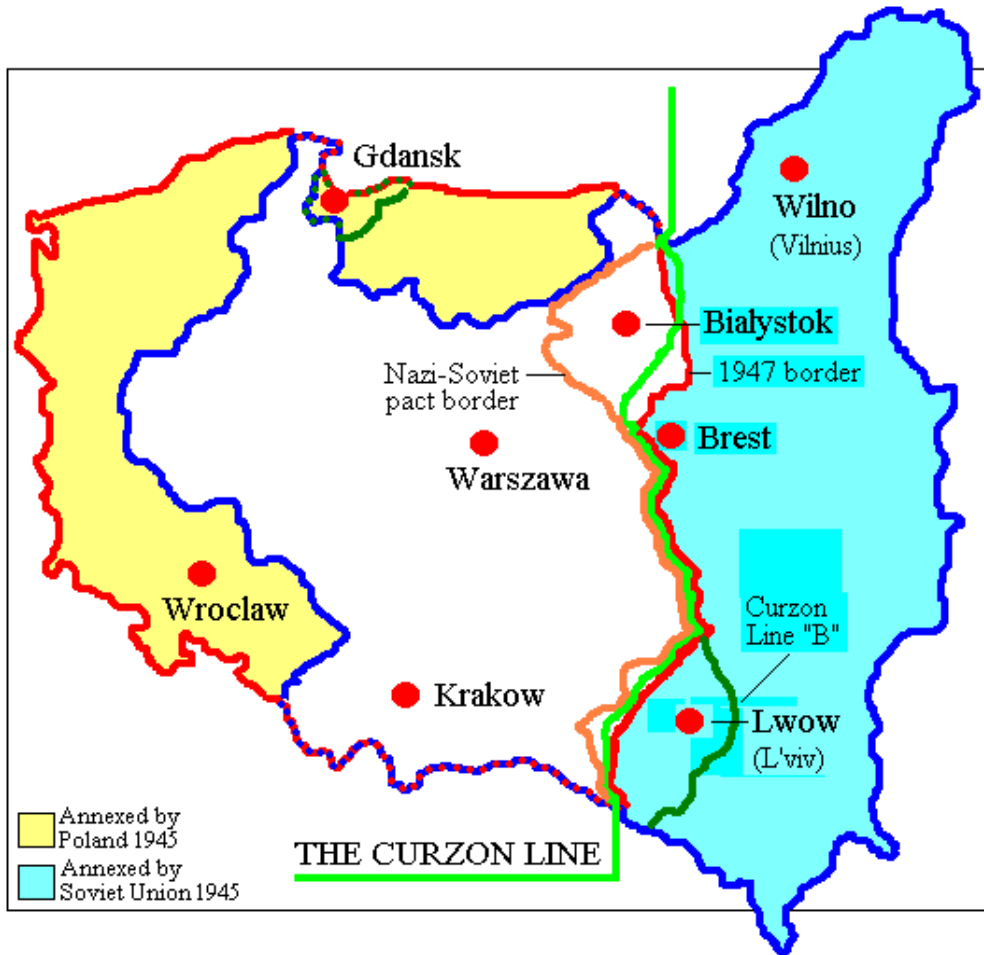
3 серпня 1990 року польський Сенат прийняв резолюцію яка засуджувала проведення акції «Вісла». Президент Польщі Александр Квасневський вибачився перед українцями за дії тодішньої комуністичної влади.

Але ще до сьогодні немає вирішення про повернення майна перебраного державою в 1949 році. Також немає остаточного рішення щодо виплати компенсацій 168 особам, ув'язненим у 1947-1949 роках в Явожні, окрім одного чоловіка (гляди веб сторінку www.lemko.org). Подекуди у польському населенню ще вважають що українці - це бандити.

На вищому полі, між Польщею і Україною існує політична, економічна, і культурна співпраця. У Польщі українська церква відродила свою ієрархію, відбудовує тепер свої інституції, монастирі і семінарії.

Сьогодні українці відкрито говорять про жертви українського народу в акції «Вісла». В минулому під комуністичним режимом це не було дозволено. Про ці події треба писати і нагадувати, щоби вони більше ніколи не повторилися.

Пам'ять про акцію «Вісла» вчить українців та поляків пошани до історичної правди, вчить також свідомості, що тільки спільна згода, зрозуміння минулого і стремління до кращого майбутнього забезпечить вільну Польщу та вільну Україну.

Бібліографія

www.lemko.org/general.html

Злочин

упорядник Петро Кардаш
Мельбурн, Австралія 2003
Видавництво "Фортуна"

Акція «Вісла»: Криваве Річище Пам'яті

Юрій Шаповал
За загальною ред. Л.Івщиної
2003

http://www.geocities.com/dir88de/bibl_ukrayinarus/ukr610.html

Віра І Надія

Редакція Леонід Рудницький
Олексій Опанасюк
Філадельфія, 1997

Akcja Wisla

Action Vistula: Deportation of Ukrainians in Poland in 1947
Forum No. 96 Summer 1997

www.ukrweekly.com/Archive/1997/089702.shtml

www.ukrweekly.com/Archive/2002/190211.shtml

<http://www.svoboda-news.com/2002/25/4.htm>